

Філософія

УДК 1 (091): 177.6: 316.33.300

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17003023>

Любов до професії як спосіб подолання відчуження: антропологічні та історико-філософські аспекти

Ковтун Наталія Михайлівна,

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри
філософії та політології, Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5529-8655>

Янішевський Олександр Леонідович,

аспірант кафедри філософії та політології, Житомирський державний
університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна,
<https://orcid.org/0009-0000-3493-7545>

Прийнято: 16.08.2025 | Опубліковано: 30.08.2025

***Анотація.** Метою статті є дослідження феномена любові до професії як способу нівеляції відчуження в історико-філософській парадигмі. Для досягнення поставленої мети використано метод герменевтичного аналізу концептуальних положень релігійної та філософської площини щодо розуміння любові як основи подолання відчуження. Аналітичний та синтетичний методи використані для розкриття значущості любові до професії у філософському дискурсі, спираючись на загальні теоретичні концепції мислителів. Також, використано метод компаративного аналізу у*

площині співставлення релігійного і філософського дискурсу означеної проблематики.

У статті встановлено, що людина, яка любитиме свою професію, буде почуватися не лише більш щасливою через задоволення власних духовних потреб, але й більш стійко реагуватиме на життєві виклики та кризи. Щоденно реалізуючи духовні прагнення та творчість свого Я через обрану професію, індивід зможе не лише ефективно проявляти істинне Я, долаючи самовідчуженість, але й зменшувати відчуття соціального відчуження за рахунок розуміння та прийняття цінності себе та своєї професії у соціальному контексті..

На основі дослідження релігійного та філософського дискурсу доведено, що розуміння любові як важливого механізму подолання відчуження реалізується через ряд концептів: «сродної праці», яка відповідає іманентним прагненням людської душі (Г. Сковорода), праці як творчої діяльності, необхідної для суспільства (К. Маркс), комунікативного характеру професійної діяльності (В. Франкл), професійних орієнтацій як турботи про тіло та здоров'я (З. Фройд), турботи і комфортності професійної діяльності через регулювання її графіку, режиму, соціального пакету (Е. Фромм), розуміння справжньої сутності професії у єдності з принципом відповідальності людини (Садхгуру), «розумного егоїзму» в розумінні професії через відкидання завищених соціальних очікувань або сприйняття професії іншими (Ошо).

Обґрунтовано, що орієнтація людини на врахування цих концептів через обрання нею професії, яку вона любить, здатне допомогти їй віднайти зв'язок зі своїм справжнім «Я». Втілюючи творчі, мистецькі прагнення душі у професійну діяльність, людина, через любов до професії, може подолати

відчуження через відчуття істинного щастя, при цьому забезпечуючи власне виживання через реалізацію механізму «робота-добробут».

Ключові слова: людина, любов, любов до професії, відчуження від професії, професійна діяльність, турбота та піклування про Іншого.

Love for the Profession as a Means of Overcoming Alienation: Anthropological and Historical-Philosophical Aspects

Nataliia Kovtun,

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Department of Philosophy and Political Science
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine,
orcid.org/0000-0002-5529

Oleksandr Yanishevskyi,

Postgraduate Student, Department of Philosophy and Political Science,
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0000-3493-7545>

Abstract. *The purpose of the article is to study the phenomenon of love for one's profession as a means of overcoming alienation within the historical-philosophical paradigm. To achieve this aim, the method of hermeneutic analysis of the conceptual positions of various thinkers regarding the understanding of love as the foundation for overcoming alienation is applied. The analytical and synthetic methods were used to reveal the significance of love for the profession in philosophical discourse, drawing on the general theoretical concepts of the thinkers.*

The article establishes that a person who loves their profession will not only feel happier through the fulfillment of their own spiritual needs, but will also respond more resiliently to life's challenges and crises. By daily realizing spiritual aspirations and the creativity of the Self through their chosen profession, the individual will be able not only to effectively manifest the true Self, overcoming self-alienation, but also to reduce the sense of social alienation by understanding and accepting the value of themselves and their profession in the social context. Based on the study of religious and philosophical discourse, it is demonstrated that the understanding of love as an important mechanism for overcoming alienation is realized through a number of concepts: "congenial labor," which corresponds to the immanent aspirations of the human soul (H. Skovoroda); labor as creative activity necessary for society (K. Marx); the communicative nature of professional activity (V. Frankl); professional orientations as care for the body and health (Z. Freud); care and comfort of professional activity through regulation of its schedule, regime, and social package (E. Fromm); understanding the true essence of profession in unity with the principle of human responsibility (Sadhguru); "reasonable egoism" in understanding profession through the rejection of exaggerated social expectations or the perception of the profession by others (Osho).

It is substantiated that a person's orientation toward considering these concepts through choosing a profession they love can help them find a connection with their true Self. By embodying the creative and artistic aspirations of the soul in professional activity, a person, through love for their profession, can overcome alienation through the experience of true happiness, while simultaneously ensuring their own survival through the implementation of the mechanism "work–well-being."

Keywords: *human, love, love for one's profession, professional alienation, professional activity, care and concern for the Other, self-actualization.*

Постановка проблеми. У сучасному світі в умовах прискореного розвитку і комунікаційних технологій проблема втрати сенсу життя та професійної затребуваності залишається актуальною філософською проблемою. Розвиток роботизації, діджиталізації й інтернетизації виробництва вже призводить до масових звільнень працівників як у державному, так і в приватному секторах виробництва у різних регіонах світу. Мільйони людей у глобальному просторі вже постають не тільки перед реальною загрозою відчуження від професії, а й опиняються перед загрозою втрати засобів до існування. Ще у більш складній ситуації опиняються сотні тисяч і навіть мільйони людей, які змушені у якості біженців або внутрішньо переміщених осіб залишати батьківщину і шукати порятунку в інших регіонах країни або в інших державах. Ці люди можуть претендувати переважно лише на безробіття або низькооплачувані робочі місця через відсутність знання мови і соціокультурних традицій країн-прибуття.

Актуальність досліджуваної проблеми пояснюється ще й тим, що у суспільстві масового споживання, ключовим критерієм професійних орієнтацій для багатьох людей стає отримання високої заробітної плати. Соціально-економічні виклики сьогодення вимагають від людини не лише забезпечення високого рівня індивідуального добробуту, але й водночас завбачують високі стандарти її моральної і поведінки. У суспільстві масового споживання співвідношення «людина успішна = людина заможна» є не лише домінуючим у політичному, економічному та культурному житті, але й, де-факто, регулює усю повноту буття людини на рівні особистості. У такому

розумінні значна частина людей у сучасному світі змушена погоджуватись на роботу, яка не приносить задоволення і не сприяє духовній самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен любові в історико-філософській парадигмі став предметом зацікавленості цілого ряду мислителів від періоду античності (Платон, Аристотель), середньовіччя (Фоми Аквінського, Марсіліо Фічіно), модерну І. Канта, Г. Сковороди, П. Юркевича, М. Шелера, Е. Фромма, до сучасних українських філософів Н. Хамітова, С. Крилової та ін. Зокрема, Е. Фромм у контексті аналізу сутнісних засад існування людини розглядав любов як вияв турботи та поваги до Іншого ключовою метою життя людини і магістральним способом подолання відчуження [1].

Концептуально, розуміння любові у сучасних українських дослідженнях трактується по-різному, причому як в широкому, так і вузьких сенсах. Любов як цілісність, яка поєднує такі її виміри, як любов-пристрасть, любов-дружба, любов до себе, що втілюється у спів творчій взаємодії чоловічого і жіночого начала обґрунтоване у дослідженнях Н. Хамітова та С. Крилової. Любов тлумачиться в такому контексті як «екзистенціал, який окреслює найглибше відчуття повноти особистісного буття і переживання цілісності в з'єднанні з іншою особистістю та світом і стає основою плідності культури» [2, с. 208]. Феномен любові розкривається Н. Хамітовим та С. Криловою через призму адрогінізму як поняття, що «відображає глибинну екзистенціальну та комунікативну гармонію чоловічого та жіночого начал» [3, с. 12]. І лише у гармонійному співіснуванні чоловічого і жіночого начал можлива гармонія та прояви любові у найвищій її повноті. У схожому дискурсі українські дослідниці Н. Олейник та С. Бабатіна досліджують різницю у сприйнятті любові чоловіками і жінками. При цьому любов розглядається ними, як вища психічна функція, що виявляється як інтенсивне і стійке почуття, що

зумовлюється бажанням бути повною мірою представленим у житті іншої людини та бажанням викликати таке ж саме почуття у партнера [4].

Натомість у дослідженнях Н. Павленко ключова увага зосереджена на буденному вияві любові, що реалізуються у площині «подружніх та сімейно-побутових відносин, у контексті закоханості і пристрасті, які частково пронизують буденність, підіймаючи людину над нею» [5, с. 91]. У підсумку авторка висновує, що в буденному житті любов, кохання і пристрасть як зароджуються, так і з часом переходять у категорію належного.

В іншому дослідженні Н. Павленко розробляє проблематику інтерпретації феномена любові у західній філософії, в якій любов – «це не тільки пошук своєї «недостаючої половинки», пристрастно-чуттєвий порив, але і така взаємодія з Іншим, в основі якої лежить доброчесність, гідність, готовність жертвувати собою, сприяти щастю Іншого» [6, с. 91]. Поряд з цим проблематика розуміння любові в античній філософії стала предметом зацікавленості В. Туренко, який особливу увагу зосереджував на розумінні любові у платонізмі і неоплатонізмі, в межах яких любов розглядається не просто у єдності з розумом і феноменом прекрасного, але й вказується на її сотеоріологічному значенні як важливого фактору спасіння людини після смерті [7, с. 265].

Поряд з цим проблематика професійного відчуження сучасної людини під впливом діджиталізації та роботизації виробництва стала предметом дослідження сучасних як західних, так і українських дослідників. Зокрема, заслуговують на увагу дослідження Д. Автора, С. Генрі, Н. Ковтун, М. Кортеса, М. Осборна, І. Панчук, О. Поліщук, К. Тіппінса, А. Фельдмана, П. Флемінга, Б. Фрея, Н. Ямовича та ін. Так, в публікаціях українських дослідниць Н. Ковтун та І. Панчук розглянуто проблематику відчуження сучасної людини від професії в умовах роботизації та діджиталізації

виробництва в постіндустріальному суспільстві. Доведено, що в ситуації постіндустріалізму людина постала перед загрозою втрати «впливу і влади над проектуванням свого майбутнього у професійній сфері, актуалізацією відчуття безсилля людини у протистоянні з технологіями і виробничою необхідністю, усвідомленням людиною непідвладності власної долі і марності своїх професійних зусиль, зростанням відчуття абсурдності людського існування, руйнуванням моральних норм і гуманістичних цінностей, відчуттям самотності і власної непотрібності» [8, с. 94].

Вікові характеристики і соціально-психологічні особливості відчуження людей похилого віку відображені у дослідженні В. Подорожного, який зауважує, що сучасні соціокультурні вимоги, тиск ринку праці, прискорений розвиток науково-технологічних нововведень призводить у людей похилого віку до «самовідчуження», тобто «відчуття втрати власного Я» [9, с. 25]. На емоційне вигорання працівників передпенсійного віку як складову відчуження звертають увагу українські дослідники О. Поліщук та Н. Ковтун, які наголошують, що тягар діджиталізації в сучасному українському суспільстві, «емоційного вигорання» або хронічної перевтоми працівників», «соціальних викликів і негараздів знаходиться переважно "на плечах" осіб, вік яких від "45+", як основної частки працездатного населення України» [10, с. 6]. У іншому дослідженні цих авторів, яке присвячене професіям, які зникають в умовах роботизації та діджиталізації виробництва, встановлено, що найвищий рівень відчуження людини від праці, найбільша кількість робочих місць буде втрачена у «середньому сегменті професійної активності, де здійснюються стереотипізовані монотонні функції»; «водночас у сфері малокваліфікованої, ручної, непрестижної фізичної праці навіть у розвинутих країнах світ означені вакансії поки що не зникнуть» через високу її рентабельність на фоні дороговартісних автоматизованих і роботизованих систем [11, р. 18].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значний інтерес до дослідження феноменів любові та професійного відчуження в науковій парадигмі, проблематика розуміння любові як фактору нівеляції професійного відчуження в постіндустріальному суспільстві є малодослідженою у сфері філософського знання. У філософському дискурсі знаходимо значну кількість теоретичних концептів творчої та професійної діяльності як основи для самореалізації або призначення людини (Платон, Аристотель, А. Маслоу, С. Джозеф та ін.), утім у них відсутні спеціалізовані дослідження світоглядного розуміння ролі любові до себе як чинника "спорідненої праці", а також висвітлення проблематики любові до професії в контексті подолання відчуження. Гіпотеза дослідження полягає в теоретичному підтвердженні ролі любові до професії як одного із основних чинників подолання відчуження, який доступний сучасній людині просто зараз і не потребує глобальних економічних або соціокультурних трансформацій з боку держави.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження феномена любові до професії як способу нівеляції відчуження в історико-філософській парадигмі. У відповідності до заявленої мети у статті поставлено такі завдання: 1) проаналізувати розуміння любові як основи подолання відчуження у релігійній традиції; 2) визначити розуміння любові як основи нівеляції відчуження у філософському дискурсі; 3) розкрити ключові філософські концепти, в яких реалізується розуміння любові у контексті подолання відчуження людини.

Дискусії та результати дослідження. В сучасному соціокультурному просторі важливою передумовою поглиблення відчуження людини є глобальна технологізація різних сфер її буттєвості як результат безперервного науково-технічного прогресу. Зі стрімким розвитком сучасних технологій

автономія людини суттєво зросла за рахунок автоматизації як відповідного результату технологічної доступності та можливостей. Потенційна наявність швидкого рішення для будь-яких задач, починаючи з пошуку відповідей на теоретичні питання в інтернет-ресурсах та закінчуючи швидкою адресною доставкою продуктів харчування, посилило жагу і запит людства на негайне вирішення будь-якої проблеми. За останні десять років, така жага швидкості та доступності перетворилась на *вимогу якості* у всіх сферах людської діяльності: трансформативний вплив технологій позначився не лише на доступності та швидкості тих чи інших сервісів, але й поширився на особистісний, духовний рівень.

Такий вплив, використовуючи ідеї З. Фрейда, можна зобразити наступним чином: «Над-Я» та «Воно» відіграють роль власного морального догмату, сформованого через соціальні очікування та матеріалістичний інстинкт, які тиснуть на «Я» (особистість), вимагаючи швидкого результату з матеріалістичною домінантною у колективно-несвідомій ідеології «самореалізованого сучасного Я» [12, с. 93]. Соціальний тиск з його ідеалами і настановами, а також неможливість відповісти на усі його вимоги спричиняють соціальну відчуженість людини. В цей же час інтеграція соціокультурних вимог у психіку індивіда одночасно викликає самовідчуження [9].

Глобальна технологізація в сучасному світі та наявність виробничих осередків-гігантів із здешевленим ринком праці (зокрема, в Китаї, Індії, Філіпінах, Індонезії) призвів до посилення вироблення широкого асортименту різноманітних продуктів та сервісів за доступною для середнього класу розвинутих країн заходу ціною. Відповідно, мода на зміну поточного товару чи сервісу на технологічно кращий, та ще й за досить короткий проміжок часу в порівнянні з попередніми століттями, переросла у особистісну, естетично-

культурну площину з особливим впливом на молодь. Наприклад, звичні гаджети, такі як телефон, начебто необхідно змінювати хоча б раз на два роки: покращені версії випускаються раз в рік, при цьому попередні моделі вважаються неактуальними, застарілими і не модними.

Іншим прикладом суспільства масового споживання є надмірна жага до купівлі одягу, а також прагнення до володіння його надмірним асортиментом. А отже, суспільно-психологічний тиск на людину сучасності, сформований технологічно-економічними та соціокультурними чинниками, викликає ілюзію необхідності у володінні найсучаснішими та найрелевантнішими продуктами та сервісами, що призводить до невротичної жаги капіталізації задля задоволення постійних потреб споживання. Жорстке слідування таким соціальним конструктам як мода та сучасність постає в якості симулякру «людини успішної», де «успішність», в свою чергу, є симулякром щастя людини [13]. Саме тому особистість сучасності, за твердженням О. Алієвої, капітулює перед суспільним ринковим запитом через пожертву власних істинних прагнень, що призводить до її відчуження на особистісному рівні [14]. Навіть за умови досягнення очікуваного рівня самозбагачення, психологічний гомеостаз особистості може бути порушений за рахунок домінації ідеалів держави та суспільства, що діють як мортальні каталізатори у формуванні власної інтенції та волі, які набувають деструктивної для психіки природи. Як результат, примусово обрана, *чужа* істинним духовним потребам особистості діяльність може слугувати мазохістським способом подолання соціального відчуження шляхом психічної самопожертви задля досягнення матеріалістичного запиту, тим самим масштабуючи проблему самовідчуження.

Самовідчуження або втрата власного Я відбувається в результаті неприродного заміщення прагнень та ідеалів «Я» на соціально сформовані

вимоги та установки, інтегровані в «Над-Я» й «Воно». Для подолання напруги між духовними прагненнями Я та соціокультурними умовами його існування, в першу чергу, активно шукати ефективний спосіб її подолання на *особистісному* рівні, працюючи з соціокультурним середовищем як воно є, а не пасивно чекаючи на системні глобальні трансформації в ідеології різних держав світу. Для того, щоб відповісти на суспільний та особистісний виклик «успішного Я», де високий матеріальний статок є досі інтерпретований більшістю як один із ключових показників особистісної зрілості, людина сучасності намагається знайти відповідні способи, які допоможуть їй досягти того матеріального рівня, що буде визнаний соціумом, а отже і нею самою як достатній. Слід враховувати, що пошук такої діяльності підсилюється критерієм швидкості, як у площині соціальних вимог, так і відповідно, індивідуальних. Діяльність, яку обирає особистість ХХІ століття, має відповідати саме таким поставленим вимогам й це зовсім не означає, що вона може і буде відповідати духовним прагненням індивіда.

Оскільки проблема відчуженості людини належить до «вічних» філософських проблем, людство завжди шукало практичні способи та механізми його подолання. У філософському та релігійному дискурсі любов в широкому розумінні пропонується як одна з ключових світоглядних концепцій для побудови гармонійного, невідчуженого суспільства.

Представники більшості релігійних традицій пропонують подолання відчуження людства через віру. Релігійні інституції (особливо в контексті світових релігій) досі відіграють значну роль у формуванні загальнолюдської моралі та принципів любові з метою забезпечення гармонійного співіснування людей в соціумі. Наприклад, християнство пропонує концепцію подолання відчуження через віру до Бога, де Бог є любов, і де любов «об'єднує усе досконалим союзом» [15, с. 109-110]. А отже, християнин, який любить себе,

людство, весь світ, зливається з Богом у вищому таїнстві любові, долаючи не лише відчуженість будь-якої природи після смерті, але й вже і на Землі.

Поряд з цим в ісламській традиції обґрунтовується віра в Аллага (іман) як спосіб сотеріологічного подолання відчуження людини на Землі та необхідність покори його настановам як шляху до істини. При цьому любов в ісламі постає лише, як один зі способів стати ближчим до Аллага і до людей, а не слугує шляхом до спасіння [16]. При цьому віра мусульманина є тим більше чистою, чим більше там міститься любові та богобоязності по відношенню до Аллага. Той, хто любить Аллага (та усе Його творіння, закони Всесвіту, що Він встановив), той перебуватиме найближче до Аллага, бо і сам Аллага буде любити його більше [17].

Натомість, на відміну від інших світових релігій, у буддизмі проблема подолання відчуження людини не розглядається через призму віри у Бога-Творця, а концентрується на проблематиці самовдосконалення конкретної людини. Будь-яка прив'язаність людини до світу спричиняє її чергове переродження, тому подолання відчуження та інших страждань (смерть, хвороба, нещастя, тощо) пропонується за рахунок медитативного позбавлення людиною будь-яких бажань через усвідомлення нею істини того, що власного Я (его) не існує та що оточуючий її світ є ілюзорним. Разом з тим, любов (*метта*) у буддизмі, подібно до християнства, посідає важливе місце у всій екзистенційній концепції, адже любов у буддизмі є не лише гармонійним способом перебування в сансаристичній природі буття, а й слугує сотеріологічною основою, «порятунком серця» для людини внаслідок медитацій та медитативного самоусвідомлення, а також слідування буддійським морально-сотеріологічним настановам. Людина, яка любить, згідно з буддизмом має синхронізовані тіло й душу, спрямовані на добро собі та іншим [18, с.115].

Зауважимо, що релігійна царина не може надати таких же способів подолання відчуження на особистісному рівні, як філософський дискурс. Світові релігії фокусуються на вічне життя після смерті через віру в надприродне, де любов висвітлюється як спосіб наближення до Бога (або власного порятунку), гармонійного співіснування для людства на Землі, але не розкривають пропозиції подолання відчуження на особистісному рівні у земному, потенційно негармонійному середовищі. Певну відповідь відносно призначення людини як істоти творчої є у християнстві, згідно з якою людина бере участь у співтворчості з Богом – а точніше, допомагає впорядковувати створений Богом світ. Проте без відповідних уточнень відносно *призначення конкретної особистості*, а не людства.

Суголосними до релігійного розуміння подолання відчуження є ідеї українського філософа Г. Сковороди, який вбачав подолання відчуження для людства через любов, котра, на його думку, є суголосною з поняттям «єдність» [19, с. 101]. Суспільство, на його думку, можна зробити люблячим через подолання самовідчуження шляхом відкиданням усього, що людині «неспоріднене» (не відповідає її духовній природі) через чутливе ставлення до свого серця як духовного ядра. Суспільство, за словами філософа, діє як механізм: якщо одна із частин функціонує неправильно, не за задумом Творця, тоді і весь механізм ламається [19, с.176]. А отже, відчуження на індивідуальному рівні призводить до відчуження соціального.

У західній філософській традиції Е. Фромм вважав любов найвищою метою існування людини та основним способом подолання відчуження. В його інтерпретації любов як мистецтво активної діяльності, втілена через турботу, повагу, відповідальність та знання, постає як таке особливе буття, яке, якщо особистість його, в повній мірі, проявить по відношенню хоча б до однієї людини (навіть до самої себе), автоматично проявиться і щодо всього

людства, долаючи глобальну відчуженість та самоізоляцію особистості [1]. М. Бубер, пропонуючи на власну концепцію онтологічно-антропологічних стосунків «Я» (суб'єкт), «Ти», «Воно», обґрунтовує суголосну з Е. Фроммом думку, де любов інтерпретується як «світна дія» (тобто така, що висвітлює істинне), «відповідальність Я за Ти», яка робить усіх люблячих рівними, незалежно від походження чи статків. Істинно люблячи, індивіди допомагають один одному, підносять і визволяють [20, с.43].

Оскільки проблема відчуження проявлена саме через напругу внутрішньої природи людини із зовнішньою соціальною надбудовою, ключ до його подолання лежить у площині визначення істинних потреб особистості. Вихідною точкою для віднайдення істинних потреб – а отже, свого Я – є здатність дослухатися до власних духовних потреб, які і мають визначати повсякденне життя особистості, при цьому зважаючи на забезпечення хоча б мінімальних потреб для виживання.

В середньому нормований робочий графік сучасної людини складає восьмигодинний робочий день, п'ять днів на тиждень. Беручи до уваги, що, в більшості випадків, робочі зміни є денними. А це означає, що більшу частину свого пікового буття людина присвячує власній професії. Відповідно, якщо вид діяльності, якою займається особистість, не є хоча б дотичною до її істинних ціннісних прагнень («спорідненої праці»), її внутрішній спротив до справи, а отже, й самовідчуженість лише посилюватиметься. Масштабування відчуженості на особистісному рівні, досягаючи піку, може призвести, в позитивному сценарії, до внутрішньої аксіологічної революції з переорієнтацією на власні духовні потреби, або в негативному – до психічного неврозу або навіть зневіри у цінність самого життя з подальшими катастрофічними наслідками, де індивід може становити екзистенційну або психологічну загрозу самому собі та навіть іншим.

Відтак розуміння власних творчих прагнень душі у поєднанні з забезпеченням виживання людини та їх втілення у зовнішню діяльність є одним із практичних ключів для подолання людиною сучасності відчуження на *особистісному* рівні. Якщо усвідомлення першочергових потреб тілесного виживання не викликає особливих складнощів (їжа, вода, прихисток), віднайдення істинних потреб душі проходить у метафізично-особистісній площині, де кожен індивід має зрозуміти це сам. При цьому, важливо вміти відділяти потреби, сформовані через соціальне та тілесне («Я» та «Над-Я») від істинного «Я». Враховуючи філософську і релігійну традиції, можна дійти висновку, що ключем до розуміння істинних потреб душі є саме любов.

Враховуючи раніше висвітлену потребу людини сучасності в майже миттєвому втіленню способів подолання відчуження на особистісному рівні, не чекаючи глобальних трансформацій, а також розуміючи важливість надання *практичних*, не ідеологічних чи теоретичних, методів для віднайдення свого «Я», саме вибір людиною *професії*, яку вона *любить*, «споріднену» їй, може, на нашу думку, віднайти зв'язок до справжнього Я. Втіливши творчі, мистецькі прагнення власної душі у *професійну діяльність*, людина, через любов до професії, зможе подолати відчуження через відчуття істинного щастя, при цьому забезпечуючи власне виживання через державний механізм «робота-добробут». Суголосні ідеї висловлював свого часу Г. Сковорода, який пояснював набуття щастя людиною через пошук «спорідненої» праці, яка узгоджена із істинними бажанням душі, які «не прив'язані до маєтностей», проявити яких допомагає Святий Дух через совість, мрії, любов [19, с. 152]. Опір Святому Духу, за теологічною філософією Г. Сковорода, є одним із чинників самовідчуження людини [19, с. 154]. Ті, хто обирають прибуткову, а не «споріднену» працю, задовольняють тілесні потреби, але внутрішні потреби, справжню «сердечну насолоду» не

отримують, і тим самим набувають стан «ошуканства» або самовідчуження [19, с.156].

Як уже зазначалося, Е. Фромм підкреслював важливість любові до себе через те, що за відсутності такої любові буде неспроможна в повній мірі полюбити інших. Любов до себе має проявлятися через турботу, повагу, відповідальність та знання про себе, а отже, втілюватися в чуттєвому ставленні до своїх духовних та матеріальних проблем, де гуманістично-аксіологічний базис слугуватиме фундацією для прийняття тих чи інших буттєвих рішень (зокрема, обрання професії) [1].

Натомість В. Франкл чітко надає пояснення відносно того, що любов до професії, в першу чергу, залежить від того, чи усвідомлює та чи втілює людина власні життєві цінності у свою діяльність. Професія може бути як наповнена життєвими завданнями, на які особистість з радістю *відповідає* та виконує, так і позбавлена будь-якої аксіологічної чи творчої цінності. Вирішальним у подоланні відчуження для людини є саме її *ставлення* до професії, і навіть, точніше, ставлення до *роботи*, яку вона виконує. В. Франкл чітко розрізняє поняття професії та роботи, зазначаючи, що робота є «тією ділянкою, у якій унікальність індивіда вступає у відносини із суспільством», в той час як «професія» (або «фах») є загальною сферою, в межах якої здійснюється різна праця, і що вона не є «єдиною дорогою» до подолання самовідчуження [21, с.139]. Наприклад, медсестра, котра працює як помічник для лікарів і частина обслуговуючого персоналу, не знаходячи втіху у своїй професії, може цілком втілювати свої життєві цінності у прояві власної унікальної особистості через комунікацію з пацієнтами, лікарями, іншим персоналом; те ж стосується у розуміння цінності створення гармонійного міні-соціуму через ті чи інші операційні дії (доброзичлива допомога основному лікарю, турбота про пацієнта, тощо). У роботі має проступати, насамперед, власне Я з власними

цінностями, а не праця. Як однією із основних перешкод для того, щоб робота слугувала можливою сферою для втілення власних цінностей, В. Франкл зазначає несприятливі умови для праці (багатогодинна праця, негуманістичне ставлення роботодавця, тощо) [21, с.143].

К. Маркс свого часу стверджував, що єдиний спосіб подолання відчуження — це утвердження людини як соціальної істоти через діяльність для суспільства. Відповідно, відчуженість потрібно бороти через корисну для суспільства працю, але таку, де сама діяльність в очах працюючої особистості перестає бути ринковим предметом і постає "опредмеченою людиною" (трансцендентує в людину). Така трансформація може відбутися лише за умов вільної (вибір особистості), творчої праці [22].

Звертаючись до думки східних мислителів, індійський філософ-містик Ошо, в деякій мірі суголосно з Е. Фроммом, наголошував, що людина має полюбити себе в повній мірі і що це одне із її життєвих завдань, в ході якого вона має робити лише те, що їй справді до душі. Зокрема займатися професією, яка відповідає її духовним потребам. На перших етапах, людина має навіть бути егоїстичною, бо саме з егоїстичності, результатом якої є насиченням самого себе необхідними потребами, народжується неегоїстичність [23, с. 27]. У такому розумінні важливою сходинкою до подолання відчуженості є повне відкидання нав'язаних соціальних очікувань з боку держави, релігій, філософій чи авторитетів через медитативне самоусвідомлення, результатом якого є любов, а з нею і розуміння, що є істинно важливим для особистості [24].

Інший індійський мислитель Садхгуру як найбільш практичний спосіб подолання відчуження позиціонував саме *відповідальність за власне життя*, сповнене любові, повністю лежить на людині, і її можливості відповідати на все. У такій площині, поняття долі та обставин нівелюються. Особистісно

кожен може, через відповідальність, плекати і продукувати практику любові *будучи нею*. Чуттєвість до власних духовних потреб через йогу, медитативне самоусвідомлення допоможе їй не лише бути джерелом любові для інших, а якісно існувати для самої себе, займаючись, в першу чергу, тим, де вона сама приносить собі найбільше задоволення. Відповідно, на цьому шляху особистість має стати відповідальною за втілення власних прагнень і застосовувати їх для підтримання духовної трансформації [25]. Садхгуру, хоч і не наголошував на важливості обрання професії, яку любиш, вкладає відповідальність як екзистенційний принцип, який людина, незалежно від її духовного чи матеріального рівня, має втілювати у життя, щоб воно було наповненим для неї.

Любов до професії як спосіб подолання відчуження має також певні, хоч і не виключні (за недостатнього висвітлення концепту) емпіричні підтвердження. Наприклад, у дослідженні турецького науковця А.Беньяміна зроблено висновок, що почуття відчуженості та задоволення від роботи взаємозалежні один від одного. Якщо людина не відчуває потяг до роботи, відповідно, почуття самовідчуження посилюється [26]. Також, у дослідженні, в якому взяло участь 622 медсестер та медбрatів, було виявлено, що краще психічне здоров'я, збалансований робочий графік та загальне фізичне здоров'я було у тих, хто гармонійно ставився до своєї професії, тобто, любив її, а не керувався тиском зовнішніх факторів [27]. В схожому дослідженні з 522 учасниками було виявлено, що працівники, пристрась до професії яких базується на гармонії з потребами власної душі, краще психологічно протистоять зовнішньому тиску та є більш організованими й послідовними у своїй сфері за тих, хто такої пристрасі не має [28]. Одним із цікавих досліджень вважаємо також й такі, що проводились під час COVID-пандемії: статистично виявлено, що індивіди, уже ізольовані через жорсткі правила

карантину, відчували себе ще більш відчуженими, коли втрачали розуміння сенсовності та змісту власної діяльності [29]. Хоч і непрямо, але це є черговим доказом того, що людина має чуйно, з любов'ю ставитися до власних потреб, особливо у контексті підтримки такої професії, котра, станом на "усвідомлене зараз", відповідає на потреби її душі. Індивід, що любить свою роботу через бачення у ній змісту, що відповідає власним духовним потребам, є більш щасливим та продуктивним [30].

Висновки. Відчуження людини сягнуло якісно нового рівня з настанням епохи глобальної технологізації й інтернетизації різних сфер її буттєвості. В сукупності з домінуючою ідеологією суспільства масового споживання людина виявилась відірваною від своїх іманентних ідеалів і цінностей, які виявились свідомо або несвідомо заміщеними утилітаристським курсом сучасної техногенної цивілізації. Відтак досить часто сфера діяльності, обрана людиною, продиктована зовнішнім тиском і запитами "технологічного" суспільства, що призводить до зростання внутрішньої напруги через збільшення дистанції між реальним Я та проявленим Я. У дослідженні обґрунтовано, що людина, яка любитиме свою професію, буде почуватися не лише більш щасливою через задоволення власних духовних потреб, але й більш стійко реагуватиме на життєві виклики та кризи. В таких умовах, щоденно реалізуючи духовні прагнення та творчість свого Я через обрану професію, індивід отримує здатність не лише ефективно проявляти істинне Я, долаючи самовідчуженість, але й нівелювати відчуття соціального відчуження за рахунок розуміння і прийняття цінності себе та своєї професії у соціальному контексті.

У релігійному контексті підтверджено, що любов розглядається як універсальний спосіб подолання відчуження у християнстві та буддизмі, а також спосіб зближення з Аллагом (а отже, і з усіма Його Творіннями) в ісламі.

На основі дослідження релігійного та філософського дискурсу доведено, що розуміння любові як важливого механізму подолання відчуження реалізується через ряд концептів: *"спорідненої" праці*, яка відповідає іманентним прагненням людської душі (Г. Сковорода), *праці як творчої діяльності*, необхідної для суспільства (К. Маркс), *комунікативного характеру професійної діяльності* (В. Франкл), професійних орієнтацій як турботи про *тіло та здоров'я* (З. Фройд), *турботи і комфортності професійної діяльності* через регулювання її графіку, режиму, соціального пакету (Е. Фромм), розуміння справжньої сутності професії у єдності з *принципом відповідальності* людини (Садхгуру), *розумного егоїзму* в розумінні професії через відкидання завищених соціальних очікувань або сприйняття професії іншими (Ошо). Орієнтація людини на врахування цих концептів, насамперед через обрання професії, яку вона любить, здатне допомогти їй віднайти зв'язок зі своїм справжнім Я. Втілюючи творчі прагнення душі у професійну діяльність, людина через любов до професії і відчуття істинного щастя може подолати відчуження, забезпечуючи при цьому власне виживання на рівні відношення «робота-добробут».

Перспективним для сучасної філософії залишається аналіз *евристичного потенціалу* концепту любові до професії як способу нівеляції професійного вигорання працівників в ситуації потенційної невизначеності на ринку праці під впливом діджиталізації та інтернетизації виробництва. Також, актуальним є *емпіричний аналіз* потенціалу любові до професії як способу подолання відчуження за нестачі відповідної концептуальної емфази у загально-філософському дискурсі, особливо серед українських джерел.

Список використаних джерел

1. Фромм Е. Мистецтво любові; пер. з англ. В.Кучменко. Харків: Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2017. 192 с.
2. Крилова С. Любов. Філософія науки і культури: словник. За редакцією Н. Хамітова. Київ: КНТ, 2024. 347 с. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/10/241004150859642-8091.pdf> (дата звернення: 14.06.2025)
3. Хамітов Н., Крилова С. Філософський словник. Людина і світ. 2-е видання, виправлене і доповнене. Київ : КНТ, 2018. 200 с.
4. Олейник Н.О., Бабатіна С.І. Феномен любові в уявленнях чоловіків та жінок. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. Т. 32 (70). № 4. С.51-57. DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/07> (дата звернення 14.06.2025)
5. Павленко Н. Феномен любові у буденному бутті людини: зародження закоханості та цінності сім'ї. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Випуск 54. С.91-101. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.11> (дата звернення 14.06.2025)
6. Павленко Н. Ідея любові в історії західної філософії. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 37. С.86-92. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.14> (дата звернення 14.06.2025)
7. Туренко В.Е. Антична філософія любові: монографія. Київ: Вадекс, 2017. 288 с.
8. Ковтун Н., Панчук І. Відчуження людини від професії як актуальна проблема сучасної філософії. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2025. Вип. 1 (97). С. 94-103. DOI: [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1\(97\).2025.94-103](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1(97).2025.94-103) (дата звернення 14.06.2025)

9. Подорожний В. Соціально-психологічні особливості особистісного відчуження людей похилого віку: дис. ... д-ра філос. наук: 05.053. Вінниця, 2021.. 242 с.
10. Поліщук О. П., Ковтун Н. М., Ковтун Ю. В. Діджиталізація та емоційне вигорання працівників у контексті соціальної невизначеності на ринку праці. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2023. Вип. 1 (93). С. 5-16. DOI: [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1\(93\).2023.5-16](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1(93).2023.5-16) (дата звернення 14.06.2025)
11. Kovtun N. M., Polishchuk O. P., Kovtun Yu. V. Disappearing professions: labor market transformation in the condition of modernization challenges of post-industrial society. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences*. 2022. Vol. 1 (91). P. 17-29. DOI: [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1\(91\).2022.17-29](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1(91).2022.17-29)
12. Фройд З. По той бік принципу задоволення / пер. з нім. В. Б. Чайковського. Харків : Фоліо, 2019. 155 с.
13. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / пер. з фр. В. Ховхун. Київ : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. 230 с.
14. Алієва О. Людина в індустріальному суспільстві. *Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал Одеського національного університету "Одеська юридична академія"*. Одеса, 2016. Вип. 11. С. 11-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_11_5
15. Компендіум. Катехизм Католицької Церкви. Львів: Свічадо. 2020. 208 с.
16. Шепетяк О. Історія релігій. Т. 1. Жовква : Місіонер, 2019. 496 с.
17. Хатхут Х. Розумне читання мусульманина. Ічня : ПП "Формат", 2019. 148 с.

18. Сакйонг Міпам Рінпоче. Принцип Шамбали: відкриття прихованого скарбу людства / Сакйонг Міпам Рінпоче ; пер. з англ. Київ : Софія, 2018. 208 с.
19. Сковорода Г. Найкраще / пер. М. Кашуба, Г. Сварник, Н. Федорак; авт. передм.: А. Любка, Р. Чопик. Львів: Terra Incognita, 2017. 320 с.
20. Мартін Бубер. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням / пер. з нім. Віталія Терлецького, Наталки Спринчан. Київ: Дух і літера., 2012. 272 с
21. Франкл В. Лікар та душа. Основи логотерапії. Харків: КСД, 2023. 320 с.
22. К. Маркс і Ф. Енгельс. З ранніх творів. Економічно-філософські рукописи 1844 року. Київ: Видавництво політичної літератури України. 616 с.
URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Marx_Karl/Ekonomichno-filosofski_rukopysy_1844_roku_zb (дата перегляду 14.06.2025).
23. Ошо. Любов. Свобода. Само-бутність. Нове бачення стосунків. Львів: Terra Incognita, 2023. 288 с.
24. Ошо. Життя, любов, сміх. Свято твоєї присутності. Львів: Terra Incognita. 2020. 240 с.
25. Садхгуру. Внутрішня інженерія. Керівництво з йоги, що приведе вас до радості. Київ: Форс Україна, 2023. 272 с.
26. Ağalday, Bünyamin. Exploring the relationship between alienation from academic profession and organisational deviance: The mediation role of job satisfaction. Pedagogical Research, vol. 7, no. 4, 2022, em0134. <https://doi.org/10.29333/pr/12341> (review date: 14.06.2025).
27. Cheyroux, P., Morin, A. J. S., Colombat, P., & Gillet, N. Nature, predictors, and outcomes of Nurses' trajectories of harmonious and obsessive passion. Applied Psychology, vol. 74, no 1. 2025, e12587. DOI: <https://doi.org/10.1111/apps.12587> (review date: 14.06.2025).

28. Cabrita C, Duarte AP. Passionately demanding: Work passion's role in the relationship between work demands and affective well-being at work. *Front Psychol*, vol. 14, 1053455. 2023. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1053455> (review date: 14.06.2025).
29. Lagios C, Lagios N, Stinglhamber F, Caesens G. Predictors and Consequences of Work Alienation in Times of Crisis: Evidence from Two Longitudinal Studies During the COVID-19 Pandemic. *Curr Psychol*. July, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03372-9> (review date: 14.06.2025).
30. Charles-Leija, Humberto et al. Meaningful Work, Happiness at Work, and Turnover Intentions. *International journal of environmental research and public health* vol. 20, 4. February, 2023, DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph20043565>